

VERBELE ŞI NUMELE DE ACŢIUNE PRIN PRISMA TEORIEI NUCLEU-PERIFERIE

Victoria MASCALIUC, lector universitar,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din
Bălţi

Summary: *This article focuses on the dynamic verbs in the French language. Taking into account T. Kildibekova's theory (the nucleus-periphery theory related to Russian dynamic verbs), we can surely say that the dynamic verbs in French form both the periphery and the nucleus. The nouns of action that derive from these dynamic verbs will form the periphery and the nucleus as their verbal ancestor too.*

Key words: *dynamic verbs, dynamic nouns, periphery, nucleus.*

Limba reprezintă un proces natural de ordonare psihosistematică a realului în forme lingvistice. Dacă raportăm această disociere la acţiune, atunci la prima etapă se identifică mişcare ce poate fi vizualizată în realitate şi care e concepută de gândire ca o formă proprie, fiind materializată în actul lingvistic printr-o formă fizică. Această formă fizică este verbul, deoarece verbul este legat de mişcare. Verbele de acţiune constituie o clasă cu trăsături semantice vizibile şi clare: procesualitatea, vectorialitatea şi cauzalitatea (legată de obiectivitate) (Кильдибекова 1986: 52-54). Acţiunea cu sensul de termen de categorie gramaticală stă la baza divizării lexico-gramaticale a verbelor în verbe de stare şi verbe de acţiune. Anume această opoziţie se cere a fi folosită pentru analiza semantică a tuturor proceselor semantice şi gramaticale în clasa verbelor. După E. Koreakovteva, sînt o serie de verbe de acţiune care formează nucleul acestei clase, pe de o parte, şi sînt o altă serie de verbe ce formează periferia verbelor de acţiune. Verbelor de acţiune şi toate unităţile lexicale ce indică acţiunea în mod direct, constituie nucleul verbelor de acţiune. Aici se înscriu următoarele clase de verbe (Козина 2003: 53):

- *verbe ce denumesc acţiuni fizice concrete; numărul acestor verbe e cel mai impunător, ele fiind cele mai uzuale (réparer, reformer, ciseler, couper, laver, préparer, déposer, scier, marteller);*
- *verbe ce indică procese mentale; numărul acestor verbe e mai mic decât în primul caz (penser, composer, improviser, créer, dessiner, esquisser, méditer);*
- *verbe ce indică procese – evenimente; verbe se indică o serie de acţiuni, de multe ori din sfera industrială (mécaniser, nationaliser, électriser, électrifier, dorer, glacer, nickeler, colorer, goudronner);*
- *verbe cu o semantică largă, apărute pe baza unor lexeme concrete şi folosite în diferite contexte (construire une maison – construire une vie, fermer un école – fermer la fenêtre).*

În aş a fel se poate observa că acţiunea are o structură ierarhică şi se atestă o dezvoltare semantică de la sens concret şi restrîns la unul larg şi abstract. Celelalte verbe, după cum susţine aceeaşi cercetătoare, se apropie mai mult de periferie. Aceasta se explică prin ştirbirea²² compo-nentei semantice a acestor verbe.

Les travailleurs construisent la maison.

La maison est construite par les travailleurs.

Aparent, avem două structuri sintactice identice, dar analizate prin prisma acţiunii, relevăm că în cazul întâi, agentul direct ionează acţiunea spre un obiect asupra căruia se răsfrînge această acţiune. În cazul al doilea, agentul e neînsufleţit, sensul de acţiune dispăre parţial şi apare parţial sensul de stare. Anume în aş a mod se manifestă unitatea dialectică stare/ acţiune. Anume din această cauză se propune de plasat toate verbele de acţiune fără agent însufleţit la periferia verbelor de acţiune. În aş a cazuri, subiectul va fi exprimat prin fenomene naturale (Le vent souffle les feuilles), utilaj tehnic (Un bulldozer a déplacé la plaque), armament (Le pistolet a tiré) etc. J. Lyons (1995) susţine că aceste verbe, precedate de subiecte inanimate, reprezintă nişte forme din afara normei, care nu pot fi plasate alături de arhitipul de acţiune propriu-zis (apud. Козина 2003: 55). Aceste structuri apar la un nivel mai înalt al limbii, fiind bazate pe structurile unde subiectul e animat. Aceste verbe de acţiune cu o natură dublă sînt numite verbe de tranziţie²³ (Козина 2003: 56). Verbele menţionate exprimă legătura dintre subiect (purătorul acestei stări) şi obiect care provoacă această stare: *L'homme a vu la mer*. Aici e necesar de menţionat următoarele verbe de acţiune care formează periferia verbelor de acţiune:

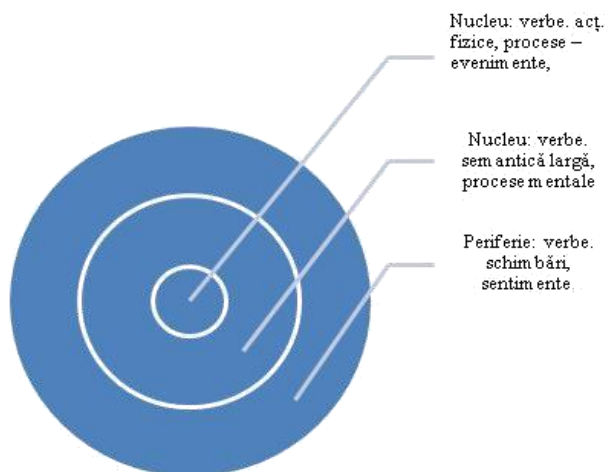
- *verbe care în enunţ nu au ambii participanţi la acţiune (subiectul şi obiectul ce suferă acţiunea): Il lit;*

J'ai labouré.

- verbe ce exprimă schimbări în înfățișare: *se laver, peindre etc.*;
- verbe ce exprimă sentimente (*observer, aimer, detester*);
- verbe ce exprimă procesul de gândire (*penser, informer*).

²² «постепенное размывание семантических компонентов»

²³ Aceste verbe de tranziție nu sunt caracterizate de cauzativitate.

Cauzalitatea este una dintre particularitățile dominante ale verbelor de acțiune. Sema cauzalității este atât de puternică, încât o serie de verbe de stare de tipul *s'exciter, s'effrayer* pot fi incluse în periferia verbelor de acțiune. Grafic, s-ar putea reprezenta clasa verbelor de acțiune în felul următor:

Verbele de acțiune se află într-o strânsă legătură cu numele postverbale, de aceea această clasificare poate fi utilizată pentru numele de acțiune. Numele de acțiune propriu-zise, ce vor exprima acțiunea moștenită de la strămoșul verbal, vor forma nucleul lor, celelalte vor forma periferia. Drept consecință, putem spune că clasele *numelor de acțiune* de nucleu sînt:

- nume de acțiune ce exprimă acțiuni fizice (*préparation, dépose, creusement, réparation*);
- nume de acțiune ce exprimă procese mentale (*pensement, composition, réflexion, improvisation*);
- nume de acțiune ce exprimă procese – evenimente, folosite într-o sferă anumită a vieții (*chromage, nickelage, goudronnage, nationalisation, gerbage, parcage, râtelage, serfouissage*).

Ultima clasă de verbe de acțiune poate fi atestată la nivel discursiv, de aceea nu va fi analizată. Aici verbul necesită complinire, ceea ce nu putem găsi la forma nominală. Toate celelalte nume de acțiune ce nu intră în aceste trei clase menționate mai sus vor forma periferia numelor de acțiune.

Concluzionînd, verbele de acțiune au particularități specifice, care ajută la clasificarea lor în verbe de acțiune pure și verbe de acțiune de tranziție. Verbele de acțiune pure sînt cele care denumesc acțiuni fizice, procese mentale, procese – evenimente și cele cu o semantică largă. Ele și formează nucleul verbelor de acțiune. Periferia lor este reprezentată de verbele ce pierd din semantica lor internă sau cînd unul dintre participanți la acțiune este absent. Aș cum între verbele și numele de acțiune este un raport foarte strîns, se va folosi această clasificare a verbelor de acțiune pentru prototipul lor nominal.

Bibliografie:

1. Кильдибекова, Т. А. *Глаголы действия в современном русском языке*. Издат. Саратов. Унив., 1986.
2. Козина, О.В. *Семантика производного слова на базе отг. суффиксов -ment, -age, -ion, -a, -ure, -al, -in, er.* / диссертация. .... кандидата филологических наук. Санкт Петербург, 2003.
3. Lyons, J. *Introducere în lingvistica teoretică*. București, Editura Științifică, 1995